

KIJK

Wat is de waarde van kunst?

VERZAMELEN

Bob Casemier, kunstenaar en verwoed verzamelaar van 'mooie, oude dingen', woont op een steenworp afstand van het Van Abbemuseum. Zijn bovenhuis is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een soort privémuseum, waarin Bob bezoekers maar al te graag rondleidt. Welke keuzes maakt je als verzamelaar, en voor wie doe je het?

Drie verdiepingen neemt Bobs verzameling inmiddels in beslag. Het is een verzameling die op het eerste gezicht geen uitgesproken thema heeft. Een oude microscop staat naast een klassieke motorfiets. "Wat ik koop, moet schoonheid in zich hebben, dat is mijn enige criterium", zegt Bob. "Of het belangrijk is of in geld uitgedrukt waardevol, doet er niet toe."

Bob ontmoet vandaag Christiane Bemdes, conservator en hoofd collectie van het Van Abbemuseum. Ook haar werk komt in essentie neer op verzamelen, zij het volgens andere criteria. "Voor ons is belangrijk dat kunst iets communiceert. Dat kan schoonheid zijn – maar dan is de vraag weer hoe je schoonheid definieert? – maar ook afgrijzen, of verwondering. Het moet in elk geval iets met je doen."

Christiane wil graag weten op basis waarvan Bob zijn beslissingen neemt. "Waarom bijvoorbeeld specifiek oude dingen verzamelen? Wat vind je er zo bijzonder aan? Niet alles wat sleets is, is immers mooi. Hoe selecteer je?"

Bob "Dat is lastig te omschrijven. Ik zie schoonheid in alledaagse dingen. Niet veel mensen hebben dat. Misschien heb ik een soort goedaardige hersenafwijking, maar als ik over een rommelmarkt loop, zie ik overal schoonheid om me heen. Waar die schoonheid precies in zit, vind ik lastig te omschrijven. Het zit deels in de kwaliteit die veel oude dingen uitstralen, zeker ver-

geleken met moderne gebruiksartikelen."

Christiane "Of iets 'mooi' is, is voor de werken in onze collectie eigenlijk niet zo relevant. Het gaat er vooral om dat het op het moment van aanschaf belangrijk werd gevonden, en wat dat zegt over dat tijdsbestek. Wat wij nu kopen, wordt over een paar decennia misschien óók anders gevalueerd. Maar in elk geval zal men dan aan de hand van dat werk onze huidige tijd beter kunnen begrijpen. Eigenlijk is dat niet zo heel anders dan wat jij doet: je laat met jouw objecten immers ook zien hoe bijvoorbeeld vijftig jaar geleden tegen begrippen als kwaliteit en vakmanschap werd aangekeken."

Bob "Wat mij in de kunstwereld wel tegen de borst stuit, is dat de waarde die soms aan kunstwerken wordt toegekend, niet meer in verhouding staat tot wat je ziet. Als verzamelaar zie ik ook vaak objecten met een prijskaartje dat mijn budget te boven gaat. Ik zag laatst een prachtige, oude microscop. 325 euro. Dat vind ik veel geld, maar het past bij de schoonheid en kwaliteit van dat object. Zeker bij moderne kunst zie ik die overeenkomst lang niet altijd."

Christiane "Daar heb je wel een punt. Al moet je je ook afvragen wat je onder de waarde van een werk verstaat. Soms vragen mensen mij om een kunstwerk op waarde te schatten. Dan vraag ik me af: wat willen ze horen? Een geldbedrag, het artistieke belang ervan? Wat betekent

het als je vraagt naar de waarde van iets? Als ik jou hoor, gaat het over schoonheid, kwaliteit, jouw persoonlijke beleving."

Bob "Dat is waar, maar dan nog vind ik dat de prijs die ervoor wordt neergegeld, moet overeenkomen met de artistieke waarde. Dat er belachelijke bedragen worden betaald, is typisch iets van deze tijd. Ik merk dat soms ook: men vraagt vaak maar wat. Dan moet je je niet gek laten maken."

Christiane "Dat gaat voor ons net zo goed op. Wij opereren in een netwerk van kunst-

"Ik zie de schoonheid in alledaagse dingen."

Bob Casemier, kunstenaar en verzamelaar

liefhebbers, onder wie mensen met heel veel geld. Wij willen ons zeker niet gek laten maken. We willen ons geld goed besteden, de kunst hier is van iedereen."

Bob "Maar wat doen jullie als er bijvoorbeeld een werk van Malevich op de markt komt dat je graag wilt hebben?"

Christiane "Dat is nu juist een voorbeeld van een kunstenaar voor wie volgens ons

te veel geld voor gevraagd wordt. Daar gaan we niet in mee. Al was het maar omdat het Stedelijk Museum al een uitmunten-de verzameling van hem heeft. Lissitzky is een ander verhaal, van hem hebben wij juist een uitzonderlijke collectie. Onlangs deed zich een unieke kans voor om daar een bijzonder werk aan toe te voegen, tegen een goede prijs. Dan doen we dat."

Toch zijn zulke aankopen uitzonderingen op de regel, legt Christiane uit. Het verzamelen van het Van Abbemuseum is er niet op gericht een collectie van een bepaalde kunstenaar, stroming of tijdsperiode te completeren. "Gaten in de collectie houd je altijd. Wij hebben ons altijd gefocust op hedendaagse kunst, van levende kunstenaars. Als je onze verzameling een thema zou moeten geven, dan is het dat elk werk iets zegt over de context waarin het ontstond. Over de samenleving, of over een sociale, maatschappelijke of economische verandering. En daar proberen we verhalen mee te vertellen. Als je de thema's uit de werken van kunstenaars naast elkaar zet, ontstaat er een verhaal."

Bob "Wat ik me afvraag, is waarom jullie dat verhaal niet nadrukkelijker vertellen. In een gebouw van deze omvang kun je véél meer werk tonen. Waarom niet een groot historisch overzicht plaatsen? Het verhaal van de moderne en hedendaagse kunst vertellen, opbouwen naar de grote moderne werken. Iedereen zal enthousiast het museum verlaten!"

Informatie ontsluiten, onderzoek faciliteren en stimuleren

DOCUMENTEREN

► **Christiane** “Met dat laatste ben ik het helemaal eens. Maar wij denken dat we, om dat te bereiken, juist beter kunnen beginnen met het hier en nu. Wat speelt er nu in de wereld? Dat is altijd al het uitgangspunt van het museum geweest. Bovendien hebben we veel herhalingsbezoekers, die vooral geïnteresseerd zijn in wat nieuw is.”

Bob “Toch zul je mensen óók moeten helpen begrijpen wat ze zien. Iedereen is welkom om mijn eigen ‘museum’ te bezoeken,

“Ons uitgangspunt is het hier en nu.”

Christiane Bermdes, conservator en hoofd collectie

en ze krijgen allemaal een persoonlijke rondleiding. Er is nog nooit iemand onver schillig weer weggegaan.”

Christiane “Wat dat betreft verkeer jij in een luxepositie, die mate van persoonlijkke aandacht kunnen wij niet geven. Maar wel kan iedereen van cicerones toelichting krijgen bij wat ze zien. We doen binnen onze mogelijkheden alles om mensen te prikkelen en te laten genieten van wat ze zien. Eigenlijk nemen wij allebei binnen Eindhoven een bijzondere en unieke plek in, dát bindt ons.” ■

Het Van Abbemuseum herbergt niet alleen kunst, maar ook context. Naast een bibliotheek met meer dan 170.000 boeken is er het archief. Een collectie op zich, die steeds beter benut wordt om de geschiedenis en betekenis van het museum én de collectie te duiden. Marcel Duijghuisen, directeur van het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE), heeft alle redenen om het beheer van deze collectie kritisch te volgen: hij draagt de eindverantwoordelijkheid ervoor.

Het RHCE is wettelijk verantwoordelijk voor het bewaren van alle overheidsarchieven in Eindhoven. Daaronder valt ook het archief van het Van Abbemuseum, als gemeentelijke instelling. “Ons archief gaat terug tot 1936”, zegt conservator en hoofd onderzoek Diana Franssen. “Een belangrijk deel ervan is het beheersarchief, met alle briefwisseling en notulen rondom de bedrijfsvoering. Daar kun je uit destilleren hoe beslissingen in het verleden zijn gemaakt, en vooral ook hoe de processen erachter verliepen.”

Doordat het archief wettelijk eigendom is van het RHCE, staat het los van de politiek. Dat is volgens Marcel alleen maar gezond, omdat archieven een sleutelrol kunnen spelen bij het evalueren van diezelfde politiek. “Je kunt ervan leren, of zelfs politici met hun uitspraken, verwachtingen en keuzes uit het verleden confronteren. Neem de huidige discussie over de privatisering van staatsbedrijven. Die kun je niet voeren zonder de archieven waarin alle gemaakte keuzes en consequenties zichtbaar worden.”

Een tweede component van het Van Abbemuseum-archief is het tentoonstellingsarchief: de correspondentie met kunstenaars, bruikleengevers en verslagen van alle interne discussies.

Diana “Kunsthistorici kunnen op basis daarvan bijvoorbeeld de totstandkoming van elke tentoonstelling volledig reconstrueren. Het kan soms heel verhelderend zijn te we-

ten welke werken een tentoonstelling niet gehaald hebben. Dat kan de werken die er wél in terechtgekomen zijn, in een heel ander daglicht stellen: als een briljante ingeving, of juist een wat slap aftreksel van het oorspronkelijke idee.”

Om dergelijk onderzoek te faciliteren is er bewust voor gekozen het archief – wettelijk eigendom van het RHCE – binnen de muren van het Van Abbemuseum te bewaren.

Marcel “Een klassieke archivaris of bibliothecaris wil alles hebben. Zijn archief moet compleet zijn en hij moet het onder handbereik hebben. Maar die houding is niet meer van deze tijd. Waar het om gaat, is

“Het archief moet een rol spelen in het publieke debat.”

Marcel Duijghuisen, directeur Regionaal Historisch Centrum Eindhoven

dat een archief goed toegankelijk is en professioneel beheerd wordt. Dat hoeft niet binnen de muren van je eigen instelling te zijn. Misschien komt een deel van je archief elders beter tot zijn recht, op een plek waar het meer context en betekenis krijgt.”

Diana “Dat het archief binnen de museum-

muren is gevestigd in plaats van in het RHCE, heeft als voordeel dat kunsthistorici bij hun onderzoek begeleid worden door vakmensen die niet alleen het archief kennen, maar ook de context en de betrokken kunstwerken in ons depot. Dat biedt meer waarde.”

Marcel “Dit betekent niet per se dat de studiezalen continu vol moeten zitten. Waar het om gaat, is dat het archief een rol blijft spelen in het publieke debat. Dat doet het Van Abbemuseum heel goed. Ik vind het bijvoorbeeld dapper dat het museum de afgelopen twee jaar het archief zo nadrukkelijk in de tentoonstellingen heeft gebruikt om de context van kunstwerken te belichten.”

Dat gebeurde onder de noemer ‘Play Van Abbe’, een reeks tentoonstellingen met werk uit de collectie.

Diana “We hebben daarmee benadrukt dat er een menselijke kant aan het museum zit. Vaak heerst er een wat romantische opvatting over de totstandkoming van tentoonstellingen, alsof dat schilderij daar wel móést komen te hangen. Wij hebben zichtbaar gemaakt wat de persoonlijke rol van directeurs en tentoonstellingsmakers in de loop der jaren is geweest. Hoe de betrokkenheid van kunstenaars en publiek veranderd is. Waar bijvoorbeeld een conventie als de witte museummuur vandaan komt. We hebben aan de hand van ons archief kunnen laten zien dat er in de loop der

Welke waarde vertegenwoordigt een museum?

ONDERNEMEN

Philippe van Esch is CEO van de Vescom Groep, wereldwijd actief als leverancier van hoogwaardige interieurproducten. Zijn bedrijf is lid van de Stichting Promotors Van Abbemuseum, die via donaties ruim een derde van het jaarlijkse aankoopbudget van het museum verzorgt. Hij interviewt museumdirecteur Charles Esche over de internationale betekenis van het museum, het zakelijke rendement én de spin-off voor de regio Eindhoven.

“Gecombineerde kennis van archief, context en kunst biedt onderzoekers meerwaarde.”

Diana Franssen, conservator en hoofd onderzoek

► jaren ook over compleet andere presentatievormen is nagedacht.”

Marcel “Ik vind het heel belangrijk dat het Van Abbemuseum – naast het archief – ook een bibliotheek heeft, met meer dan 170.000 titels. Historisch onderzoek is namelijk altijd gehouden aan de reflectie. Een op zichzelf staand archief bevat niet de waarheid, je moet die documentatie kunnen spiegelen en toetsen aan andere bronnen en perspectieven.”

Naast de bibliotheek spelen volgens Marcel daarbij ook andere archieven een rol. “De klassieke insteek van de archivaris was: als we het antwoord niet op zolder hebben staan, weten we het niet. Maar waar is die informatie dan wel? Kun je samenhangende netwerken creëren met andere archieven, je eigen collectie als onderdeel van een groter geheel zien?”

Diana “We werken al op vrij diep niveau samen met vijf andere Europese museumarchieven. We vullen elkaar goed aan. We wisselen archivariissen uit, zodat we elkaars archieven echt goed leren kennen. Je kunt zeggen dat we onze archieven steeds meer als één collectie gaan beschouwen.”

Marcel “Het mag duidelijk zijn dat de waarde van een archief besloten ligt in de inhoud en betekenis ervan. Een archief moet geen historische obesitas ontwikkelen. Opslaan is niet moeilijk. Verzamelen is al een stuk uitdagender, omdat je keuzes moet

maken. Een collectie opbouwen is nog lastiger, omdat je dan een veelheid aan keuzes krijgt voorgeschoteld. Je bent dan de bewaarzucht voorbij. Je moet je archief durven evalueren. Als er vijftig jaar lang niemand naar een archiefstuk heeft omgekeken, kun je je afvragen of het bewaard moet blijven. Aan de andere kant: óók een stuk waar niemand naar heeft gekeken, kan op inhoudelijke gronden waardevol zijn. En daarnaast kun je je altijd afvragen waarom niemand belangstelling heeft getoond: komt dat omdat er geen behoefte aan is? Of doe ik iets verkeerd met mijn collectiebeheer, waardoor ik er kennelijk niet in geslaagd ben het een plek te geven in het maatschappelijke debat?”

Ontsluiting van informatie, het faciliteren en prikkelen van onderzoek – dit is volgens Marcel en Diana de kernzaak van een archief. “Wij ondersteunen kunsthistorici, wijzen op gaten in de interpretatie, organiseren symposia. We doen zelf ook wel onderzoek, maar daar ligt niet onze voorname taak. Wat wij doen, is in essentie dienstverlening.” Marcel kan zich daar in vinden. “Het is net als met een goede debatteerder: die houdt de dialoog gaande, maar je kent zijn eigen mening niet. Die rol heb je als beheerder van een archief ook. Je moet faciliteren, openingen en gelegenheden voor onderzoek creëren. Niet vanuit je positie van kennis en autoriteit zelf een standpunt innemen en daarmee de discussie doodslaan.” ■

Philippe “Dat het Van Abbemuseum internationaal hoog staat aangeschreven, staat volgens mij niet ter discussie. Wat je wél vaak hoort, is de vraag wat het museum oplevert voor stad en regio. Hoe zou je die vraag beantwoorden?”

Charles “De stad heeft met het Van Abbemuseum toegang tot een prachtige collectie, die ook buiten de muren van het museum te zien is. Bovendien is het een vooruitstrevend instituut. Dat past bij de doelstelling van Eindhoven om een vernieuwend en innovatief klimaat te bieden.”

Philippe “Beseffen bedrijven dat een museum als dit daarbij hoort?”

Charles “Onder de Promotors is dat beseft aanwezig, bij veel andere bedrijven niet. Terwijl een museum als het onze mensen echt kan inspireren om anders te denken zaken aan te kijken. Kunst staat

► dichter bij het werkelijke leven dan vaak wordt gedacht. Kunstenaars zijn heel gevoelig voor nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen. Wat ze in de marketing ‘weak signals’ noemen. De Arabische Lente had je al vijf jaar geleden kunnen

“Biedt private financiering interessante perspectieven?”

Philippe van Esch,
CEO Vescom Groep

zien aankomen door de Arabische kunst van dichtbij te volgen. Daarin zag je toen al een omschakeling van denkkaders. Met het museum willen wij een venster op de wereld zijn, waarin we zulke ‘weak signals’ op een gastvrije en prikkelende manier presenteren.”

Philippe “Over de Arabische wereld gesproken, jullie zijn daar heel actief. Neem het schilderij van Picasso dat jullie 2011 in Ramallah tentoon hebben gesteld. Wat wilde je daarmee bereiken?”

Charles “Ik wilde de gevestigde orde van het modernisme ter discussie stellen. In Ramallah kennen mensen de naam Picasso, maar de regels van het modernisme zijn er niet erg bekend. Dat maakte me nieuws-

gierig. Hoe zouden deze mensen het schilderij begrijpen? Waarin verschilt hun interpretatie van de onze? En hoe zou dat heel andere referentiekader weer de medewerkers en bezoekers hier in Eindhoven beïnvloeden?”

Philippe “En, hoe reageerde het publiek in Ramallah?”

Charles “Wat ik erg interessant vond, is dat de mensen aanvoelden in wat voor setting het schilderij gemaakt is. Picasso schilderde ‘Buste de femme’ in 1943, tijdens de Duitse bezetting van Frankrijk. In Ramallah herkennen de men die dimensie direct. Ze zeiden: die vrouw kijkt met haar ene oog naar haar kind, met haar andere naar de gevaren om zich heen. Terwijl wij misschien geneigd zijn te denken: hoe kun je in zo’n tijd voor dit onderwerp kiezen?”

Philippe “Wat heeft dit project het museum opgeleverd?”

Charles “Allereerst is het schilderij zelf een ervaring rijker. Er zit weer een extra verhaal aan vast. Dat bovendien over de hele wereld is gegaan. De BBC, Al Jazeera, The Economist, ze hebben er allemaal aandacht aan besteed. Het is in één klap een van onze topwerken geworden, de symbolische waarde ervan is enorm gestegen. We krijgen nu bezoekers – ook uit het buitenland – die specifiek vragen: waar is die Picasso die naar Palestina is geweest?”

Philippe “Hoe kijken jouw broodheren nu tegen zo’n exercitie aan? Of de mensen die de waarde van jullie internationale positie relativeren?”

Charles “Dat is lastig. Zeker in de politiek wil men graag snel rendement zien. Maar in deze wereld gaat het over investeringen in relaties die zich pas over twee, drie jaar terugbetalen.”

Philippe “In welke vorm? Ook financieel?”

Charles “Ook, jazerker. Niet alleen, hoor. Wij hebben vooral in 2011 en 2012 tentoonstellingen ontwikkeld die ook naar andere musea in Europa gaan. Veel van die instellingen stonden open voor samenwerking dankzij het Picasso-project. Het levert ons dus weer nieuwe, internationale verbanden en connecties op, én het brengt ook gewoon geld binnen. En dan heb ik het nog niet over de ‘goodwill’ die we in de Arabische wereld hebben gekweekt. Daar zijn genoeg vermogende kunstliefhebbers, en dus mogelijkheden voor sponsoring.”

Philippe “Had je wat dat betreft niet beter de pijlen op een land als Saoedi-Arabië kunnen richten?”

Charles “De relaties die je opbouwt, moeten gebaseerd zijn op de inhoud. Dat geldt voor jullie als Promotors net zo goed, toch? Jullie steunen ons, omdat jullie in ons werk iets zien wat volgens jullie de moeite van het steunen waard is.”

Philippe “Het is veel zaaien, en dan wachten tot je kunt oogsten, bedoel je?”

Charles “Je weet dat het rendement er komt. Maar je ziet het niet meteen. Om een voorbeeld te noemen. We hebben alweer jaren geleden geïnvesteerd in contacten in Istanbul. Die banden hebben geresulteerd in een grote drieluiktentoonstelling. Die heeft ons in 2012 veel aandacht en publiciteit opgebracht in de grootste stad van Europa.” Het project werd bovendien helemaal door lokale financiers mogelijk gemaakt. Oftewel: zeven jaar later halen we letterlijk winst uit het project. Dingen hebben tijd nodig. Dat zie je ook op andere terreinen. In 2006 bijvoorbeeld, op een moment dat weinig mensen begrip voor haar werk hadden, hebben wij een tentoonstelling met Yael Bartana gemaakt. Vorig jaar hadden we een tentoonstelling en was de belangstelling enorm, we krijgen buitenlandse bezoekers in Eindhoven die specifiek voor haar werk komen. Maar, zonder die relatie van zevenjaar geleden zou deze tentoonstelling ons nu misschien wel drie keer zo veel gekost hebben. Want ook in dát opzicht draait het in de kunstwereld om relaties. Galeristen en kunstenaars beoordelen heel kritisch wie hun werk mag kopen en tentoon mag stellen.”

Philippe “Staan de huidige discussies over budgetten jouw internationale ambities in de weg?”

Charles “Nee, helemaal niet. Alles wat wij

internationaal doen, gebeurt met geld van buiten. Dat gaat buiten onze gemeentelijke begroting om. Terwijl we er als museum over enkele jaren wél de vruchten van plukken, ook financieel! Misschien moeten we die boodschap beter uitdragen in Eindhoven.”

Philippe “In de VS, die vaak als lichtend voorbeeld worden aangehaald voor mensen die willen snijden in cultuurbudgetten, worden musea heel anders gefinancierd. Vrijwel uitsluitend door private partijen. Zie jij daar perspectief in? In Nederland zie je op allerlei andere terreinen immers óók dat de overheid zich terugtrekt, het initiatief meer aan de private sector laat.”

Charles “Ik zou er geen probleem mee hebben. Ik hou niet van geld om waar het

“Je weet dat het rendement er komt. Maar je ziet het niet meteen.”

Charles Esche,
directeur

vandaan komt, maar om wat het museum ermee kan doen. Vergeet niet dat het Van Abbeemuseum juist als een privaat initiatief begonnen is, via Henri van Abbe. Publiek-private samenwerking zit ons zogezegd

in de genen. Maar je moet je wel realiseren hoe het Amerikaanse systeem werkt. Bedrijven krijgen daar belastingaftrek voor alle donaties en schenkingen, in natura of geld. Oftewel: dat is geld dat de schatkist van de overheid misloopt. Het is een heel andere methode, maar qua uitkomst niet zo verschillend als je op het eerste gezicht misschien denkt. Ik zag onlangs een vergelijking van de financiering van podiumkunsten in West-Europa en de VS. En dan blijkt dat de overheid in beide gevallen eigenlijk evenveel betaalt: hier via subsidies, daar via gedeelde belasting.”

Philippe “Eigenlijk delegeren we hier in Nederland onze verantwoordelijkheid. De overheid doet het, dus wij hoeven er niet aan te denken. Aan de andere kant: de manier waarop we het in Nederland doen, zorgt er wel voor dat de verdeling van dat geld in het publieke domein plaatsvindt.”

Charles “Je kunt zeggen dat onze manier van werken democratischer is. In de VS is financiering van cultuur nog afhankelijker van netwerken. Daar staat tegenover dat je er juist minder aangewezen bent op één geldschieter. En het is anders communiceren. Met de Promotors voeren wij best pittige gesprekken. Jullie hebben ons er een paar jaar geleden al voor gewaarschuwd dat we moesten werken aan een betere band met de stad. En dat hebben we ter harte genomen. Zulke open discussies houden je scherper dan politieke debatten over budgetten, vind ik.” ■

De spanning tussen het artistieke en het zakelijke...

PROGRAMMEREN

Jan Wouda, directeur en programmeur van Theater de Schalm in Veldhoven ontmoet Annie Fletcher, conservator bij het Van Abbeemuseum, de vraag of ze deze manier van denken herkent. "Doen jullie iets soortgelijks? Nu een heel 'moeilijke' tentoonstelling, daarna weer iets toegankelijker?"

Annie "Niet op die manier. Het spanningsveld tussen een zakelijke benadering en de puur museale waarde van wat we doen, is er natuurlijk wel. Dat gaan we ook niet uit de weg, want juist die spanning levert vaak mooie ideeën op. En we denken zeker na over de toegankelijkheid van wat

Als directeur en programmeur van een regionaal theater kent Jan Wouda dat spanningsveld tussen artistieke en zakelijke belangen van dichtbij. "Ik zou best wat meer kleinschalig circuiteoneel willen programmeren. Maar daar is nu eenmaal vaak lastig publiek voor te vinden. En de programmering als geheel moet een gezond zakelijk rendement hebben, waardoor je vaak marktconforme keuzes moet maken." Tegelijkertijd creëren die marktconforme keuzes vaak de ruimte voor wat uitdagender voorstellingen. "Het lukt ons om twee opera's per jaar te programmeren, en komend seizoen brengen we een toneelbewerking van Albert Camus. Dat kan door-

dat pakweg 85% van onze voorstellingen zichzelf verkoopt. Dat geeft ons lucht om bij de resterende 15% wat meer moeite te doen om mensen over de streep te trekken."

Aan Annie Fletcher, conservator bij het Van Abbeemuseum, de vraag of ze deze manier van denken herkent. "Doen jullie iets soortgelijks? Nu een heel 'moeilijke' tentoonstelling, daarna weer iets toegankelijker?"

Annie "Niet op die manier. Het spanningsveld tussen een zakelijke benadering en de puur museale waarde van wat we doen, is er natuurlijk wel. Dat gaan we ook niet uit de weg, want juist die spanning levert vaak mooie ideeën op. En we denken zeker na over de toegankelijkheid van wat

"Voor het museum moet je wél de tijd willen nemen."

Jan Wouda, directeur en programmeur Theater de Schalm

we laten zien voor een groter publiek. Maar het is niet zo dat wij bewust blockbusters programmeren. Dat wordt ook niet van ons verwacht. Wel zoeken we naar variatie. We hebben in 2011 en 2012 bijvoorbeeld bewust veel tentoonstellingen gemaakt met wer-

ken uit onze eigen collectie. Daar was veel vraag naar."

Jan "Je houdt dus wel degelijk rekening met de vraag van het publiek."

Annie "Jazeker. Maar we hebben dat wel gedaan in de vorm van een groot experiment. En nu is het weer tijd voor iets anders. Op een gegeven moment misten we echt de stem en invloed van de kunstenaar zelf. In 2012 zijn wij dus weer wat meer solo-tentoonstellingen gaan maken. Maar ook daarin zat variatie. Van René Daniëls en een overzichtstentoonstelling van El Lissitzky en Ilya Kabakov tot kleinere, deels meer 'politieke' experimenten. Wij hebben namelijk óók een functie als internationaal toonaangevend kunstenaarsmuseum. Kunstenaars zijn voor ons niet alleen toeleveranciers, ze zijn ook een belangrijke doelgroep."

Jan "Maar niet de enige. Zien jullie het als je taak om kunst toegankelijker te maken voor het brede publiek?"

Annie "Absoluut. Maar toegankelijkheid vergroten hoeft niet te betekenen dat je concessies doet aan de artistieke waarde van wat je laat zien. We proberen creatieve manieren te vinden om mensen betekenis in een werk te laten vinden. We hebben bijvoorbeeld een 'taggingsysteem', waar bij de conservator geen uitleg geeft maar alleen een paar 'key words'. Elke bezoeker kan daar trefwoorden aan toevoegen. Zo maakt ons publiek zelf het begeleidend

commentaar bij een kunstwerk. Maar als je alleen behoefte hebt aan achtergrond, kan dat ook. Daarvoor hebben we cicero-

"We denken na over de toegankelijkheid van onze tentoonstellingen."

Annie Fletcher, conservator

nes die rondlopen aan wie je vragen kunt stellen. Voor de lastige vragen is er ook altijd een kunsthistoricus beschikbaar."

Jan "Toch zal het museum voor veel mensen 'moeilijk' blijven. Je moet er wel de tijd voor willen nemen."

Annie "O, zeker. Daar zijn we ook heel duidelijk in: we verwachten een bepaald engagement van bezoekers. Ik hou niet van het idee dat je 'vermaakt' moet worden als je ergens een kaartje voor koopt. De werken die wij tentoonstellen hebben vaak tijd nodig. Hoe langer je ermee doorbrengt, hoe rijker de ervaring. Daarom bieden we soms ook wel een gratis kaartje voor een vervolfbezoek aan, zodat mensen die tijd kunnen nemen."

Jan "Denk je wel eens: hiermee vragen we te veel van bezoekers, nu gaan we te ver?"

Annie idenkt even na "Goede vraag. Nee, ik geloof niet dat we dat punt ooit hebben bereikt. Het is soms eerder andersom: dat wij soms verwachten dat mensen ergens over zullen vallen, en dat die verontwaardiging dan uitblijft."

Jan "Soms moet je ook een geschikt publiek bij je voorstelling zoeken, merk ik in het theater. Wij hadden onlangs toneelbewerkingen van 'De Prooi', het boek over de overname van ABN-AMRO. Toen hebben we bewust mensen in het bedrijfsleven benaderd. De zaal zat helemaal vol."

Annie "Dat doen wij ook. Vorig jaar hadden we twee tentoonstellingen op stapel met kunstenaars die – ieder op hun eigen manier – raakvlakken met architectuur hebben die we verbonden hebben aan de Dutch Design Week, en waarvoor we architecten uitgenodigd hadden. Een andere kunstenaar doet veel met bijzondere kostuums. Daar kun je voorstellingen voor kinderen omheen organiseren. En laatst hadden we een grote tentoonstelling van een Litouwse videokunstenaar, die bij filmpubliek bekender was dan in de museumwereld. Toen hebben we met trailers in de Pathé-bioscopen geadvverteerd."

Jan "Tegelijkertijd klinkt vaak de kritiek dat het museum er te weinig is voor de eigen stad. En zelf heb ik ook de indruk dat jullie wel wat meer bruggetjes naar de omgeving mogen slaan."

Wat is moderne kunst eigenlijk?

LEREN

► **Annie** "Of moeten we beter communiceren over de bruggen díe we al slaan? Zo'n beetje de eerste aankoop van Charles Esche als directeur was de 'Brug' "Echt iets voor u" van John Kórmeling, symbool voor de betrokkenheid bij de stad. En we hebben nog nooit zoveel lokale initiatieven ontplooid als de afgelopen jaren. Denk aan de samenwerking met partijen als het Máxima Medisch Centrum, de regionale GGZ, het Muziekgebouw... We werken al drie jaar mee aan GLOW, dat 350.000 bezoekers trekt. Maar het is kennelijk niet zichtbaar genoeg."

Jan "Dat zou best kunnen. Zelf kom ik hier wel af en toe, maar ik heb niet het idee dat ik regelmatig verleid wordt om een tentoonstelling te komen bekijken. Ik zit nu te denken: waarom maken we niet een dependance van het museum in onze foyer? Dat mijn theaterpubliek erop gewezen wordt: dit moois ligt er om de hoek?"

Annie "Nieuwe vormen van samenwerking zijn altijd een goed idee. Laten we binnenkort maar eens verder praten!" ■

Isabelle van Houts is twaalf jaar en woont in Aarlerixtel. Afgelopen jaar was ze voor het eerst in het Van Abbemuseum op bezoek geweest. Daar kreeg Isabelle een rondleiding van Loes Janssen, medewerker educatie en interpretatie. Zij legde uit wat moderne kunst is. En wat het museum doet om moderne en hedendaagse kunst leuk te maken!

Isabelle "Waarom heet dit eigenlijk het Van Abbemuseum?"

Isabelle "En wat voor schilderijen hangen er in dit museum?"

Loes "Het is genoemd naar Henri van Abbe. Hij was een rijke sigarenfabrikant die kunst verzamelde. Hij wilde graag dat mensen die konden zien. Dus opende hij een museum en gaf het aan de stad Eindhoven en zijn bevolking."

Loes "Die hebben we hier ook. Net als Picasso, die ken je misschien ook wel. En dat zijn gek genoeg meteen twee van de oudste schilders die we hebben. Moderne kunst is ouder dan je denkt. Soms al meer dan honderd jaar oud. 'Modern' betekent in de kunst iets anders dan 'supernieuw'. Het is kunst uit een bepaalde periode: uit de eerste helft van de vorige eeuw. Nieuwere kunst noemen we hedendaags. Daar hebben we ook veel van. Sommige werken zijn gisteren gemaakt. De verf is nog nat!"

Loes laat Isabelle het museum zien. Niet alleen de zalen waar schilderijen hangen. Ze lopen ook door gangen en kamers achter de schermen.

Isabelle "Ik zie een enorme lift, misschien wel drie keer zo hoog als een gewone lift. Sommige kunstwerken zijn natuurlijk zo groot, die passen niet in een normale lift."

Loes "Deze lift gaat naar het depot. Dat is een heel grote ruimte, waar we schilderijen en tekeningen bewaren. Maar we hebben ook andere soorten kunst. Die bewaren we op een geheime plek in Eindhoven. Die wordt heel streng bewaakt, daar mag ik ook niet in."

In een van de ruimtes zien we zo'n ander soort kunstwerk. Allemaal spullen, zoals tafels en kastjes. Heel gewone dingen eigenlijk. Loes legt uit dat de kunstenaar die dingen op een bijzondere manier in een zaal heeft neergezet. Die hele kamer is

dan één groot kunstwerk.

Loes "Als je dat kunstwerk wilt bewaren, kun je niet die kamer uit het gebouw hakken. Eerst maak je foto's van hoe de zaal eruitzag en daarna berg je de spullen voorzichtig op. Dan kunnen we over vijftig of

"Er zijn veel witte muren, maar je mag ook veel zelf doen."

Isabelle van Houts, elf jaar

honderd jaar als we willen dat kunstwerk weer precies namaken."

Isabelle "In de gang staat ook een karretje met allemaal schilderijen die gewoon tegen elkaar aan staan. Dat is gek. Je moet toch juist heel voorzichtig zijn met schilderijen?"

Loes "Dit zijn nepkunstwerken. We hebben échte schilderijen nagemaakt. Daarom mag je er ook gewoon aankomen. Dan kunnen volwassenen of kinderen zelf in een zaal een tentoonstelling maken. Uitkiezen welke schilderijen ze willen ophangen, en op welke plek."

Isabelle "In het museum hangen niet alleen schilderijen en tekeningen. Er zijn ook

kunstenaars die iets van geluid maken. Er is bijvoorbeeld een lift, waarin je allemaal stemmen hoort. Die gaan hoger zingen als de lift omhoog gaat en steeds lager als de lift weer naar beneden gaat. En ik zie ook films. Een andere kunstenaar heeft een schilderij nagemaakt in een computergame, en die kun je in het museum zelf spelen. Met een 3D-bril op is het dan net of je door het schilderij vliegt."

Loes "Klopt. We hebben echt van alles. Soms ook best rare dingen. Dan denken mensen: ik weet niet wat ik ervan moet denken. Dan schrijf ik iets over dat kunstwerk, wat ze kunnen lezen. Je kunt hier trouwens ook altijd iemand roepen als je een vraag hebt. Of als je iets over een kunstwerk wilt weten. Soms vind je iets niet meteen mooi – maar als je er iets meer over weet en je blijft wat langer kijken, is het toch best interessant."

Isabelle "Het leukste wat ik zie, is een zaal met allemaal bewegende beelden en voorwerpen."

Loes "Dit is bedacht is door een kunstenaar die lang geleden nadacht over hoe een museum er in de toekomst uit zou zien. Hij vond de musea uit die tijd nogal saai. Dus verzon hij een museum met bewegende dingen, waar je zelf aan knoppen kon draaien. Dat idee heeft hij bijna honderd jaar geleden bedacht, maar eigenlijk is het zelfs voor ons te modern, want nog altijd vinden wij een museum een gebouw met witte muren waar schilderijen hangen." ►

2012 IN VOGELVLUCHT

► **Isabelle** "In het Van Abbemuseum zijn ook veel witte muren. Maar je mag er ook veel zelf doen. Er is nu een tentoonstelling van een kunstenaar uit Eindhoven die wereldberoemd is. Hij maakt veel schilderijen met een figuur, die lijkt op een strik. Maar als je er even naar kijkt, is het ook net een kamer. In het museum liggen kaarten met diezelfde vorm waarop je een tekening mag maken. Die wordt dan in het museum opgehangen."

Loes "Vaak denken mensen dat je in een museum stilletjes moet rondlopen. Dat je moet fluisteren, en heel ingewikkelde dingen moet zeggen. Daar houden wij

"Als je een vraag hebt, kun je hier altijd iemand roepen."

Loes Janssen, medewerker educatie en interpretatie

niet van. Wij hebben veel liever dat volwassenen en kinderen hier lekker bezig zijn. En dat ze met elkaar praten over wat ze zien. We laten hier best gekke dingen zien, en eigenlijk vinden we het alleen maar leuk als mensen laten merken wat ze daar nu van vinden." ■

Collectie
Het Van Abbemuseum bezit een uitgebreide collectie moderne en hedendaagse kunst. Van die collectie waren in 2012 307 werken in het museum te bekijken en 304 werken waren verspreid over de hele wereld te zien. Het beroemde werk 'Buste de Femme' van Picasso was na zijn uitstap in 2011 naar Ramallah, Palestina, weer in Eindhoven op zaal te bewonderen. Het werk speelde zelfs de hoofdrol in de tv-serie 'The Spiral', waarin het gestolen wordt door een internationaal opererende dievenbende. Dankzij de hulp van het tv-publiek in zes landen is het werk gelukkig weer terug op zijn plek.

Bemiddeling en educatie

Elke morgen, voor openingstijd, openen de deuren van het museum zich voor leerlingen van lagere en middelbare scholen. Op deze manier maakten 7.308 leerlingen in 2012 kennis met het museum. In de middag is de beurt aan volwassenen: met 224 minirondleidingen verzorgde het museum bijna elke dag een gratis 'leermoment' voor jong en oud. Met het educatief aanbod van

workshops, groepsonderwijs, zondagmiddagrondeleidingen, kinderkunstclubs, kunstenaarsgesprekken en diverse cursussen in kunstgeschiedenis en kunsttheorie bereikte het museum in 2012 rond 24.000 bezoekers van alle leeftijden.

Bibliotheek

In de bibliotheek komen twee werelden samen: boeken en tentoonstellingen. De goed gesorteerde bibliotheek van het museum, gespecialiseerd in wetenschappelijke literatuur over moderne en hedendaagse kunst, verwiert in 2012 1.950 nieuwe titels. Met 87.909 monografieën en 90.041 thematische boeken is er over iedere kunstenaar wel informatie te vinden. In november ontving de bibliotheek een grote schenking van ruim 13.500 Russische werken van de Nijmeegse verzamelaars Lemmens en Stommels, waaronder kunstenaarsboeken, kinderboeken en tijdschriften. Dankzij deze schenking is het Van Abbemuseum het grootste openbaar toegankelijke kenniscentrum op het gebied van twintigste-eeuwse Russische kunst in West-Europa geworden.

Tentoonstellingen

2012 was het jaar van 'de sterm van de kunstenaar' met solotentoonstellingen van kunstenaars van verschillende generaties en geografische afkomst. Het jaar kende een aantal bijzondere hoogtepunten. Zo was in het voorjaar de tentoonstelling van René Daniëls te zien. Dat Eindhovense kunstenaars ook buiten Eindhoven populair zijn, bleek

uit de zeer succesvolle tentoonstelling die eerder in Madrid te zien was. Maar liefst 99 werken in deze tentoonstelling heeft het museum langdurig in bruikleen gekregen van Stichting René Daniëls. In het najaar schitterde het Russische kunstenaarsrechtspaar Ilja en Emilia Kabakov in de Nieuwbouw van het museum. Zij waren uitgenodigd die uitgenodigd waren om een tentoonstelling samen te stellen met hun werk en dat van El Lissitzky.

Theodora Niemeijer prijs

In 2012 werd voor het eerst de Theodora Niemeijer prijs, een prijs speciaal voor vrouwelijke kunstenaars, uitgereikt ingesteld door het Van Abbemuseum en Stichting Niemeijer Fonds. Meer dan honderd vrouwelijke kunstenaars uit de Benelux dienden projectvoorstellen in. Het winnende voorstel kwam van Sarah van Sonsbeeck, die in 'Het Oog haar werk 'Informational Weather' realiseerde. Zeven weertypes werden in 'Het Oog' gerealiseerd die, gekoppeld aan politieke polls, elke week een ander weerbericht opleverden.

Projecten buiten de deur

In het kader van vierhonderd jaar diplomatieke betrekkingen tussen Turkije en Nederland heeft het museum samen met SALT Istanbul in 2012 een serie van drie tentoonstellingen gemaakt. In totaal werden 156 werken uit de collectie in Istanbul tentoongesteld, die gecombineerd werden met het werk van lokale kunstenaars. Ook in Eindhoven zelf vonden veel projecten buiten de deur plaats: in Woensel-West bijvoorbeeld. Verschillende kunstenaars werkten gedurende het hele jaar in de wijk en bezoekers waren van harte welkom in het trefpunt op de Edisonstraat.

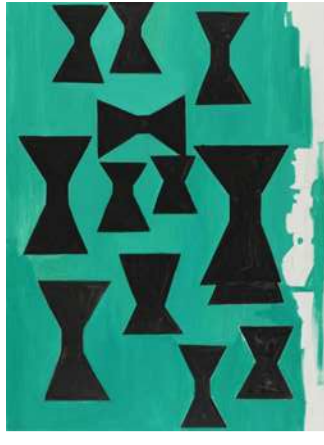
Lokale netwerken

In 2012 bouwde het museum zijn lokale netwerken verder uit. De Stichting Promotors Van Abbemuseum steunt het museum met zowel inhoudelijk/organisatorisch advies als met een financiële bijdrage aan de ontwikkeling van de collectie. De meer dan twintig bedrijven uit de regio vormen een onmisbare ruggegraat voor het museum. In 2012 steunden zij het museum onder andere met een bijdrage voor de aankoop

van een werk van Ilja en Emilia Kabakov. Met MADE, dat gemeenschappelijk met het Muziekgebouw Frits Philips werd ontwikkeld, biedt het museum een platform en netwerk voor meer dan vijftig bedrijven en creatieve ondernemers uit Eindhoven. Ook de hechte club Vrienden van het Van Abbemuseum bleef zich actief in zetten voor het museum en haar leden.

Samenwerkingsverbanden

Een museum is niets zonder samenwerkingsverbanden. Bruiklenen die de wereld over gaan, inspirerende projecten thuis en uit. Het museum werkte in 2012 samen met een aantal Europese musea, zoals Moderna Galerija in Ljubljana en MuHKA in Antwerpen, onder de naam L'Internationale. Ook dichterbij huis verstrekte het museum de relatie met de stad. Zo werd de samenwerking met Piet Hein Eek verder uitgebouwd en werkte het Van Abbemuseum nauw samen met het Máxima Medisch Centrum voor de realisatie van een kunstwerk in de vernieuwde hal van de locatie in Eindhoven.

EEN SELECTIE VAN PROJECTEN EN TENTOONSTELLINGEN

In het Van Abbemuseum

In 2012 waren in het Van Abbemuseum de volgende tentoonstellingen en collectiepresentaties te zien:

- In de Oud- en Nieuwbouw:
 - 'Spirits of Internationalism'
 - 'Yael Bartana, ... and Europe will stunned'
 - René Daniëls, 'Een tentoonstelling is ook altijd een deel van een groter geheel'
 - 'Deze sokken niet wit'
 - Piero Gilardi, 'Samen werken'
 - David Maljkovic, 'Sources in the air'
 - 'Lissitzky-Kabakov, Utopie en Werkelijkheid'

In het Oog:

- Roland Schimmel, 'Het Onschuldige Oog'
- Sarah van Sonsbeeck, 'Informational Weather'

In de bibliotheek:

- Mariëlle van den Bergh en Mels Dees, 'Hand'
- 'Kunstenaarstijdschriften, Een alternatief podium voor kunst'
- 'Uit de collectie: Carl Andre'
- Dieter Roth, 'Rot – Roth – Röt'

Daarnaast heeft het museum verschillende projecten een plaats geboden:

- 'Eindhoven op de kaart', in samenwerking met het Eindhovens Dagblad
- 'Materiaalprijs', in samenwerking met Stichting Doen
- 'In juxtapositie', in samenwerking met het Strabrecht College

Op tv

- De 'Buste de Femme' van Picasso uit de collectie van het Van Abbemuseum, was in september 2012 te zien in de internationale tv-serie en online game 'The Spiral'. In Nederland werd de serie uitgezonden door de VARA op Nederland 3.

Buiten de deur & samen met

Het Van Abbemuseum heeft in 2012 de activiteiten in Woensel-West uitgebreid met de volgende projecten:

- Francisco Camacho, 'ACCU'
- Julieta Garcia Vazquez, 'De huiskamer'

Daarnaast nam het museum deel aan GLOW 2012:

- Young-Hae Chang Heavy Industries (YHCH), 'Dakota'

In 2012 zijn onderstaande projecten buiten Nederland opgezet:

- In het kader van 400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Turkije en Nederland zijn in 2012 heeft het museum een serie van drie tentoonstellingen in Istanbul georganiseerd: 'Istanbul Eindhoven – SALTVanAbbe: Post '89', 'Istanbul Eindhoven – SALTVanAbbe: '68-'89' en 'Istanbul Eindhoven – SALTVanAbbe: Pre '68'.
- 'eva International 2012', Limerick, Ierland
- 'It doesn't always have to be beautiful unless it's beautiful', Kosovo Art Gallery, Pristina
- 'Spirits of Internationalism', M.H.K.A., Antwerpen

Lezingen, symposia

In 2012 heeft een groot aantal stafleden les gegeven aan universiteiten en kunstopleidingen. Het museum werd gerepresenteerd op internationale symposia, in lezingen en via bijdrages in de internationale pers. Het Van Abbemuseum was in 2012 onder andere in de volgende landen vertegenwoordigd: Oostenrijk, Zweden, Duitsland, Frankrijk, Spanje, Ierland, India, Indonesië, Slovenië, Rusland, Verenigde Staten van Amerika, Turkije en Denemarken.

AANGEKOCHT

Yael Bartana

The Missing Negatives of the Sonnenfeld Collection (2008) – gezamenlijk aankoop met Stedelijk Museum Amsterdam

Vangelis Gokas

Untitled (coat) (2010)

Yane Calovski & Hristina Ivanovska

Oskar Hansen's Museum of Modern Art (2007)

Chto Delat?

The Tower: A Songspiel (2010)

Vangelis Gokas

Lust (2010)

Vangelis Gokas

The Dead Orchestra Conductor (2010)

El Lissitzky

3D interpretatie naar 'Teil der Schaumachinerie (deel van het tooneelmechanisme)' van El Lissitzky (1923, constructie 2009)

Vangelis Gokas

Untitled (2010)

Vangelis Gokas

The 3 beggars (2010)

Sara van der Heide

Hollands Kabinet (2012)

Ivan Ilyich Léonidov

Gravure en print naar 'Magnitogorsk – Dvoret's Kultury (Cultuurpaleis)' ontwerpen van Ivan Léonidov (1930, constructie 2009)

El Lissitzky

3D interpretatie naar 'Teil der Schaumachinerie (deel van het tooneelmechanisme)' van El Lissitzky (1923, constructie 2009)

Vangelis Gokas

Untitled (2010)

El Lissitzky

3D interpretatie naar 'Neuer (Nieuwe mens)' van El Lissitzky (1923, constructie 2009)

El Lissitzky

3D interpretatie naar 'Proun 1E – Die Stadt' van El Lissitzky (1920-21, constructie 2009)

3D interpretatie naar 'Teil der Schaumachinerie (deel van het tooneelmechanisme)' van El Lissitzky (1923, constructie 2009)

Vangelis Gokas

Untitled (2010)

Qiu Zhijie

Map of Zhongshan Park (2012)

Qiu Zhijie

Map of the History of Revolution (2012)

Qiu Zhijie

Map of the City (2012)

Qiu Zhijie

Map of Utopia (2012)

Qiu Zhijie

Map of Reactivity on (2012)

Malevich (1923-24, constructie 2009)

Malevich (1923-24, constructie 2009)

Kazimir Malevich Segodnyashnye sooruzheniya (Moderne gebouwen (1923-24, facsimile 2009)

Wendelien van Oldenborgh

No False Echoes (2008)

Oliver Ressler

What is Democracy? (2009)

Dick Verdult

No es fácil (1990-2011)

Qiu Zhijie

Map of Total Art (2012)

HW Werther

ALEX.02 (2012)

Qiu Zhijie

Map of The Academy (1913, herdruk 2009)

Kazimir Malevich

3D interpretatie naar 'Segodnyashnye sooruzheniya (Moderne gebouwen)' van Kazimir

2013 EN VERDER

Het museum heeft een zeer geslaagde eerste helft van 2013 achter de rug, met zowel successen op lokaal als internationaal vlak. Het programma en de vernieuwende aanpak van het museum wordt zowel door de bezoekers als de media zeer gewaardeerd. Ook commerciële activiteiten en netwerken konden optimaal doorontwikkeld worden.

Het jaar opende met Jewyo Rhii (Seoul, 1971) die in de Nieuwbouw haar eerste Europese solotentoonstelling had. 'Walls to talk to' bevatte ook haar Eindhovense ervaringen. Tijdens haar vier maanden durende verblijf in Eindhoven werkte Rhii in de stad. Bestaande werken werden hier gemoniteerd, maar veel elementen en materialen moesten gezocht en verzameld worden in Eindhoven. De tentoonstelling was hiermee ook het resultaat van Rhii's verblijf, ervaringen en relaties met de mensen in de stad. De tentoonstelling gaat op toer naar het MMK Museum für Moderne Kunst in Frankfurt, Duitsland en aansluitend naar het Artsonje Center in Seoul, Zuid-Korea.

'Open Eye Policy' van Sheela Gowda (Bhadravati, 1957) opende in februari en gaf het meest complete overzicht tot nu toe van het werk van deze veelgeprezen Indiase kunstenaar. De tentoonstelling bracht sculpturen, installaties, schilderijen en fotografie uit de laatste twintig jaar samen. Publiek en pers reageerden enthousiast

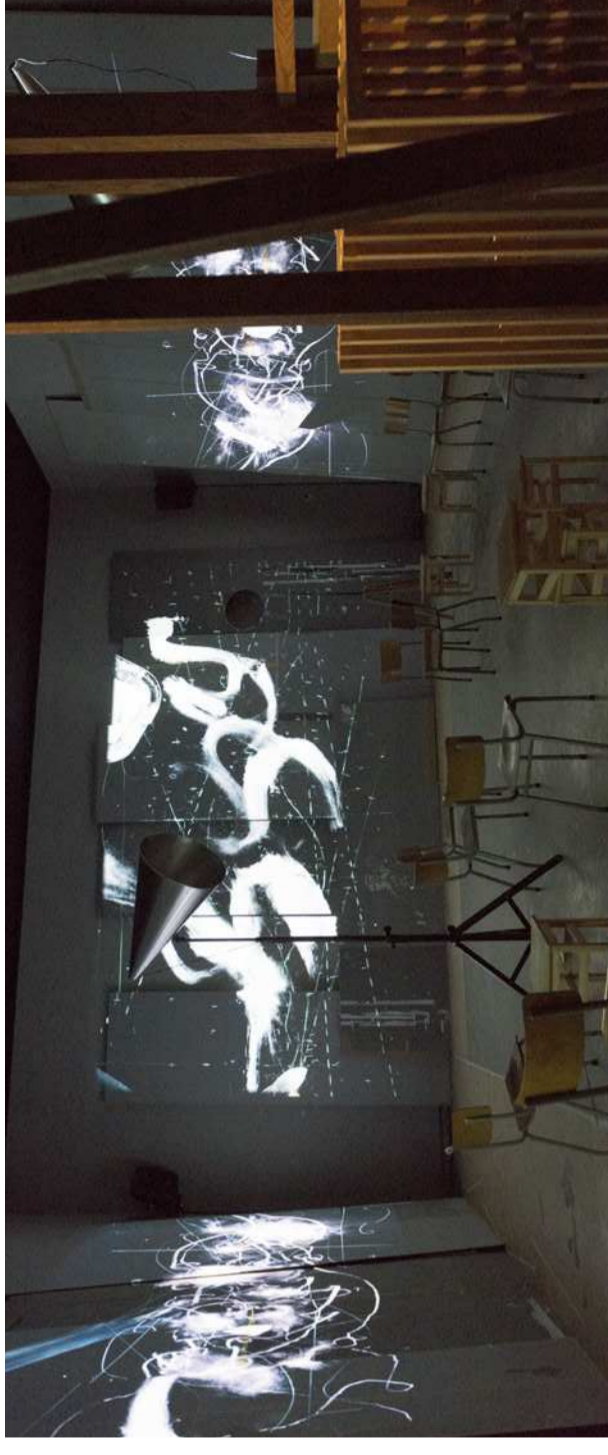
naar het Multimedia Art Museum in Moskou. In 2014 zal de tentoonstelling openen in Graz, Oostenrijk. In het Van Abbemuseum staat de zomer in het teken van 'Black or White' – een tentoonstelling waar strips, animatiefilms en cartoons de hoofdrol spelen. 'Black or White' flirt met het politiek incorrecte en wil bezoekers prikkelen om sociale conventies ter discussie te stellen door politiek geëngageerde kunst te tonen.

De grote fondsen in Nederland blijven het programma van het museum zeer waarderen. Zowel het Mondriaan Fonds, het VSB Fonds als de BankGiro Loterij steunen de meerjarige collectiepresentatie waarin

het museum meer dan zeshonderd werken uit de collectie tentoonstelt. Ook de Stichting Promotors Van Abbemuseum heeft haar steun voor het bijzondere project toegezegd. Op inspirerende wijze wordt de bezoeker meegenomen door de collectie van het Van Abbemuseum, waarbij zijn of haar ervaring op iedere verdieping op verschillende manieren centraal staat. Daarnaast is er ook vanuit het buitenland veel lof voor de aanpak en ideeën van het Van Abbemuseum. Het museumnetwerk L'Internationale, waarvan het Van Abbemuseum deel uitmaakt samen met negen andere Europese musea en kennisinstellingen, heeft in april een omvangrijke subsidie van de Europese Unie ontvangen om

gedurende de komende vijf jaar het programma 'Uses of Art' te ontwikkelen. Daar in zullen de Europese partners nieuwe modellen voor internationale samenwerking tussen musea onderzoeken.

Terwijl het publiek geniet van een zeer divers programma en het museum enorme nationale en internationale aandacht blijft trekken voor de stad Eindhoven, staan wij midden in de uitvoering van het beleidsplan 2013-2017, het uitbreiden en vormgeven van nog meer cultureel ondernemerschap en het voorbereiden van een mogelijke verzelfstandiging. Het museum blijft in beweging – artistiek en zakelijk.

Colofon

Samenstelling en redactie

Ulrike Ebstal, Charles Esche, Janine Claus, Gabriela Bakla

Conceptontwikkeling, ontwerp en productie

Command, content for brands (www.command.nl)

Fotografie

Boudewijn Bollmann, Peter Cox, Dorien van den Hurk, Edwin in 't Zandt,
Nabriet van Omm, Jan van den Ploeg, Menno Derk Doombos,
Piet Hein Tek

Uitgever

Van Abbemuseum
Postbus 235
5600 AE Eindhoven
(040) 238 10 21

✉ info@vanabbemuseum.nl
www.vanabbemuseum.nl
🌐 vanabbemuseum.nl
📺 [vanabbemuseum](https://www.youtube.com/vanabbemuseum)
📺 [vanabbemuseum](https://www.youtube.com/vanabbemuseum)
📺 [@vanabbemuseum](https://www.youtube.com/vanabbemuseum)

Zie ook onze blogs: deleuken.vanabbe.nl en libraryblog.vanabbe.nl

Het museum wordt op dit moment structureel en/of incidenteel ondersteund door:

Gemeente Eindhoven
Mondriaan Fonds
VSB Fonds
SNS Recal Fonds
BankGiro Loterij
Stichting Promoties Van Abbemuseum
Het Cultuurprogramma 2007-2013 van de Europese Unie
Sica - Dutch Centre for International Cultural Activities
Armodo
Turing Foundation
Zicht.Risico- en verzekeringsoffiseurs
MADE
Kunstlenzraai
Stichting Nijmeijer Fonds

EINDHOVEN

A M
O D O

VSBfonds.
iedereen doet mee

Programma Cultureel Erfgoed

Programma Cultureel

PRO
MOT
ORS

STICHTING NIJMEIJER FONDS

J A A R B E R I C H T 2 0 1 2

LEES

vanabbeemuseum

In 2012 klonk 'de stem van de kunstenaar' in de zalen van het Van Abbemuseum. Vier grote solotentoonstellingen en vele kleinere presentaties van kunstenaars van verschillende generaties en geografische afkomst gaven hun kijk op de wereld. Het museum creëerde voor het lokale, nationale en internationale publiek een rijke en diverse kijk op ons hedendaagse bestaan, verbeeld door de ogen van de kunstenaar. Op internationaal niveau was het museum zeer actief ondermeer door reizende tentoonstellingen en bijzondere presentaties van de collectie in Istanboel, Limerick, Pristina en Kassel. In 2012 bleef de levendige discussie in de stad gaande over de huidige en toekomstige rol van het museum, over kunst en de vraag hoe wij als museum het aanbod van hedendaagse kunstuitingen nu en in de toekomst willen vormgeven.

Vragen+experimenteren

Onze visie op de rol van het museum voor Eindhoven en de wereld hebben wij in het beleidsplan 2013-2017

vastgelegd, dat november 2012 geheel goedgekeurd werd door de Eindhovense gemeenteraad. Het museum is trots dat de gemeenteraad de vooruitstrevende en experimentele rol van het museum en zijn taak als transparant, verspreid en internationaal opererend kennisinstituut voor hedendaagse kunst heeft bevestigd. Het museum zal zijn toewijding aan de internationale hedendaagse cultuur ook altijd in dienst stellen van een breed lokaal en regionaal publiek.

Trouw aan onze traditie hebben wij ook in 2012 er naar gestreefd om op een innovatieve en creatieve manier een voortrekkersrol binnen de moderne en hedendaagse kunst te spelen. Door onze internationale collega's, critici, kunstenaars en kunsthistorici werden we geprezen als een museum dat er voor kiest om vragen over zichzelf te stellen, dat durft te experimenteren met verschillende manieren om kunstenaars en de collectie te presenteren en dat durft tradities te doorbereken.

“Kunst moeten we zien als een tankstation waar iedere burger zijn verbeelding kan voeden”

de Volkskrant,

17 maart 2012

Kritiek+groei

De discussie over de rol van het museum voor de inwoners van Eindhoven die vooral in 2011 en de eerste

heeft van 2012 gevoerd werd, heeft onze visie verder scherp gesteld op lokale vraagstukken en het belang van bemiddeling en educatie om zoveel mogelijk inwoners van de stad te kunnen bereiken. Als hedendaags museum, dat van oudsher een internationale voortrekkersrol heeft, anticiperen wij op het feit dat onze programmering niet altijd aan ieders verwachtingen kan voldoen. Wij zien het als uitdaging verrassende vormen van bemiddeling, educatie en interpretatie te ontwikkelen om de ook wat meer uitdagende hedendaagse kunst voor een breed publiek toegankelijk te maken. En daarvoor heeft ons publiek grote waardering. Ook in 2012 scoort het museum hoog op thema's als gastvrijheid, leerervaring en bemiddeling. Het Van Abbemuseum kan sinds 2011 een duidelijke groei van jonge bezoekers laten zien, die zich goed kunnen identificeren met onze vooruitstrevende programmering.

Lokaal & internationaal

Of wij nu een lokale of internationale kunstenaar presenteren, voor het museum heeft een project of

een tentoonstelling altijd internationale betekenis. Met de tentoonstellingen van Yael Bartana, David Maljkovic en Piero Gilardi gaf het Van Abbemuseum in 2012 drie internationaal invloedrijke kunstenaars van verschillende generaties een platform. Tegelijkertijd maakte het publiek in eigen stad en land kennis met hun actuele en eigentijdse visies op kunst. De grote zo-

mershow van René Daniëls vormde een van de hoogtepunten van het jaar. Met René Daniëls, 'Een tentoonstelling is ook altijd een deel van een groter geheel' bracht het museum een hommage aan een bijzondere Eindhovense kunstenaar. De tentoonstelling van René Daniëls was van dusdanige grote internationale betekenis, dat meer dan 100.000 mensen de presentatie in het Museo Nacional Reina Sofia in Madrid hebben gezien.

Alle door het museum geconcipieerde tentoonstellingen gingen op reis naar musea en kunsthallen in Europa. De tentoonstel-

“Daniëls’ meest geslaagde werken functioneren als een val waar de kijker argeloos inloopt om na verloop van tijd te beseffen dat hij erin gevangen zit.”

Financieel Dagblad,

26 mei 2012

“Drie films, een serie foto's en wat documentatie. Dat vormt de tentoonstelling. Niets meer en niets minder. Maar meer is ook niet nodig. Het is precies goed zo.”

Eindhovens Dagblad,

24 maart 2012

lingen van David Majkovic en Piero Gilardi toerden in Italië en Engeland, voor Yael Bartana konden wij in Denemarken en de Verenigde Staten partners vinden.

Ook vervulde het museum de bijzondere rol van cultureel ambassadeur in Istanbul waar, in het kader van 400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Turkije, ruim 200 werken uit de collectie samen met werk van Turkse kunstenaars te zien waren. Eind 2012 koppelde het museum op een zeldzame en verrassende manier El Lissitzky, kernkunstenaar van onze collectie, aan een van de meest prominente Russische kunstenaars vandaag de dag Ilya Kabakov. Het belang van deze bijzondere tentoonstelling Lissitzky-Kabakov / Utopie en werkelijkheid was zo groot dat in 2013 de Hermitage in St. Petersburg en het Multi Media Art Museum in Moskou de presentatie zullen overnemen.

Museum & stad

Het Van Abbe museum is van de stad en voor alle burgers. Het is een plek waar

kunst iedere bezoeker een kans geeft een ander standpunt in te nemen, waar je vragen kan stellen en in gesprek mag gaan.

Verreweg de meeste activiteiten die het museum ontplooit, beïnvloeden het dagelijkse aanbod in het museum. In 2012 verwelkomden wij 98.000 bezoekers en namen rond 24.000 mensen deel aan een educatief programma binnen het museum, van rondleidingen tot cursussen, lezingen of lessen. Het museum was ook in de stad actief. In het langlopende project 'Woensel West' realiseerden kunstenaars Francisco Camacho en Julieta Garcia Vazquez verschillende projecten samen met de wijkbewoners. Met lokale partners zoals Korein Kinderplein, Strabrecht College, Máxima Medisch Centrum, Baltan Laboratorium, Piet Hein Eek, het Eindhovens Dagblad en GLOW realiseerde het museum tentoonstellingen, presentaties en een speciaal educatief aanbod binnen en buiten de muren van het museum. Het re-

“Het Van Abbe is geen ‘provinciaal’ museum, zo stellen de deskundigen vast. Voorkomen moet worden dat het Van Abbe onder druk van de politiek, de adviezen van deskundigen en de publieke opinie zoveel concessies doet aan zijn radicale koers dat het zijn unieke positie verliest.”

de Volkskrant,

19 november 2012

het museum tentoonstellingen, presentaties en een speciaal educatief aanbod binnen en buiten de muren van het museum. Het re-

sulteerde in een divers en toegankelijk programma voor een breed publiek. De stad wordt ook vertegenwoordigd in de vele lokale netwerken die

het museum ontplooit en onderhoudt. Stichting Promotors van Abbemuseum, Vereniging Vrienden van het Van Abbemuseum en MADE verenigen honderden Eindhovenaars die een nauwe band met het museum onderhouden.

Status & reputatie

Internationaal gezien hebben wij de sterke reputatie van het museum verder uitgebouwd. Alle grote tentoonstellingen die het museum in 2012 heeft ontwikkeld, reizen verder naar voorstaande instellingen binnen en buiten Europa. De concepten die het Van Abbemuseum ontwikkelt, zijn een goede graadmeter voor wat de internationale kunstwereld op dit moment bezigt. Dit is terug te lezen in de uitgebreide nationale en internationale media-aandacht die het museum ook in 2012 weer wist te genereren. In maart was de officiële uitreiking van de ECF Princes Margriet Award aan Charles Esche in Brussel. Het project

'Picasso in Palestine' werd gekozen voor DOCUMENTA 13 en de Europese première van de film over het project vond tijdens DOCUMENTA 13 in Kassel

Met deze schenking willen we een voorbeeld zijn voor andere privé verzamelaars, net zoals anderen die ons voorgingen voor ons een voorbeeld waren. Samenwerking tussen burgers en musea is van alle tijden"

De Weekkrant,
31 januari 2012

plaats. Onze curatoren werden uitgenodigd voor verschillende projecten in het buitenland. Twee grotere bijdragen waren de internationale Biennale EVA in Limerick, Ierland door Annie Fletcher en de Muslim Mulliqi Biennale bij de National Gallery of Kosovo, Pristina door Galit Ellait en Charles Esche.

Privaat & publiek

In een bredere context waren de afgelopen twee jaar jaren waarin aanpassingen aan een nieuwe economische wereldorde hard binnenkwamen in Nederland. Dit was ook voelbaar in het museum. Niet alleen door de doorgevoerde gemeentelijke bezuinigingen, maar ook door lagere budgetten bij publieke en private fondsen en een veel voorzichtiger houding van sponsors en mecenasen. In het beleidsplan 2013-2017 is een duidelijke visie geformuleerd die aangeeft welke richting wij als museum moeten gaan om

de uitdagingen van de komende jaren aan te kunnen. In dit opzicht kunnen de jaren 2011 en 2012 zeker als overgangsjaren gedefinieerd worden. Wij zijn op weg naar een nieuwe verstandhouding tussen private gelden en publieke cultuur die het Nederlandse culturele landschap ingrijpend zal veranderen. Het is belangrijk dat de overheid alert blijft en beseft dat de balans tussen publieke en private middelen in de financiering van het publieke culturele aanbod in Nederland kwetsbaar is, en dat het bedrijfsleven vrouwen zoekt. Cultuur mag geen risico-investering worden. Alleen als de taken- en krachtenverdeling tussen overheid, culturele instellingen en bedrijfsleven transparant is en er een gemeenschappelijke visie op het belang van cultuur is en voor een duurzaam beleid gekozen wordt, kunnen wij de vicieuze cirkel van bezuiniging – betekenisverlies – bezuiniging ... verlaten.

Charles Esche
en Ulrike Erbslöh

directie
Van Abbemuseum

Baten en lasten 2012

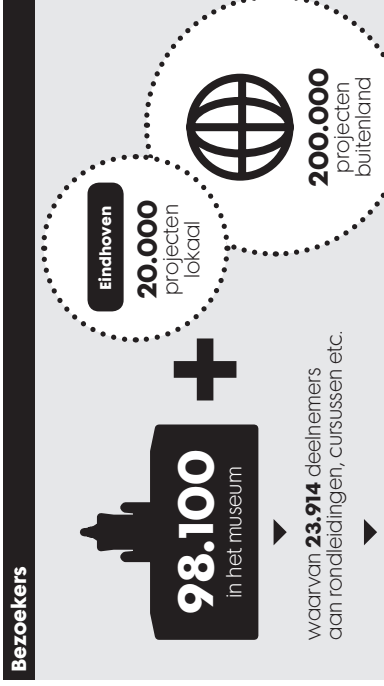
	2012	2011
Baten		
Exploitatiebijdrage Gemeente	4.004.224	3.893.665
Bijdrage Gemeente Aankoop- en Tentoonstellingsfonds	582.000	582.000
Incidentele subsidies	624.772	752.825
Jaarlijkse bijdrage aankopen/presentatie collectie BGL	200.000	200.000
Sponsoring	187.385	386.911
Bezoekersinkomsten	361.928	276.186
Museumwinkel	190.093	121.690
Voorlichting & Educatie	33.838	35.199
Verbruikleen	34.375	32.383
Verhuur	106.325	103.037
Restaurant	51.111	40.462
Overige opbrengsten	134.365	131.820
Totaal baten	6.510.416	6.556.178
Lasten		
Personeelslasten	2.729.068	2.587.448
Museumwinkel inkoop	120.132	68.690
Marketing & Communicatie	185.060	195.329
Voorlichting & Educatie	101.088	110.809
Bibliotheek	12.481	14.092
Collectiebeheer, conservering en restauratie	124.583	109.259
Huisvesting	869.019	845.004
Automatisering	206.585	191.683
Overige kosten	455.874	427.101
Tentoonstellingen en Projecten	1.250.045	1.357.890
Aankopen kunst	456.481	648.873
Totaal lasten	6.510.416	6.556.178
Incidentele Subsidies		
Incidentele bijdrage Gemeente Tentoonstellingen en Projecten	0	1.000
Bijdrage Provincie Noord Brabant	660	149.590
Bijdrage Mondriaan Stichting	302.940	203.800
Overige subsidies	321.172	398.435
Totaal	624.772	752.825

REKEN

In 2012 speelde voor het Van Abbemuseum, zoals voor vele andere culturele instellingen, onzekerheid over de financiële toekomst een grote rol. Het museum bezuinigde conform de gemeentelijke opdracht 175.000 euro. Tevens werd duidelijk dat, door de ingrijpende rijksbezuinigingen op cultuur en verdere bezuinigingsplannen van de gemeente, het museum de komende jaren onder druk komt te staan.

Het Van Abbemuseum kan over 2012 een gezond financieel resultaat presenteren. Door strak toezicht op de exploitatielasten, een verhoging van 12% uit verhuurinkomsten ten opzichte van het voorgaande jaar en een blijvend succesvolle werving van subsidies en sponsorgelden, behaalde het museum de financiële doelstellingen. De BankGiro Loterij verlengde in februari 2011 de samenwerking met het Van Abbemuseum met vijf jaar. Met de eigen inkomsten uit subsidies, sponsoring, ticketverkoop en verhuurinkomsten werd een percentage van 30% van de totale lasten gedekt. De onderzoekscommissie Van Abbemuseum bevestigde in haar rapport, dat het museum een stevige basis weet te genereren uit eigen inkomsten en middelen van derden.

Het Stedelijk Van Abbemuseum te Eindhoven is een sector van de Gemeente Eindhoven en maakt als programmaonderdeel 4.5 Museum voor hedendaagse Kunst' deel uit van het concernverslag en de concernjaarrekening van de Gemeente Eindhoven. Het museum kent hierdoor een andere systematiek en regels voor verslaglegging dan een zelfstandige stichting. Zo heeft het museum bijvoorbeeld geen eigen vermogen, beheert de Gemeente Eindhoven het gebouw en kent het museum geen eigen balans. Om de leesbaarheid te vergroten, zijn de belangrijkste cijfers uit de jaarrekening 2012 vertaald naar een meer algemeen gebruikelijk exploitatie-overzicht. De graphics zijn gebaseerd op statistieken die het museum zelf bijhoudt en op de MuseumMonitor 2012 van TNS Nipo.

Volwassenen

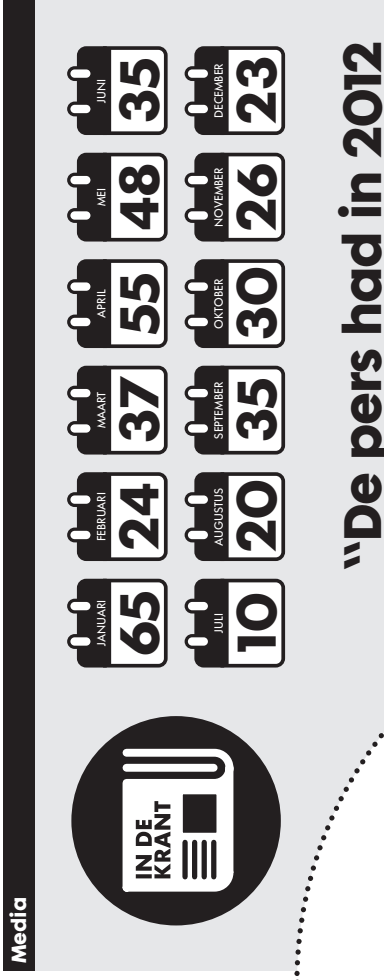
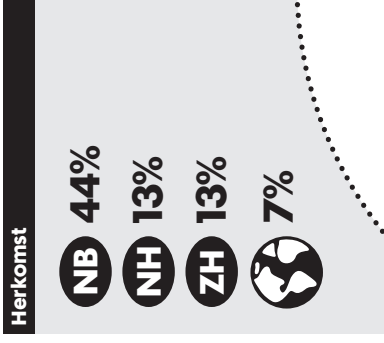
cursussen, themabijeenkomsten en workshops rondleidingen concerten extra activiteiten (waarvan 4.000 Museumnacht)

607
8.626
290
7.859

Jeugd

36 x Kinderkunstclub Museumlessen basisscholen Museumlessen voortgezet onderwijs

540
4.608
2.700

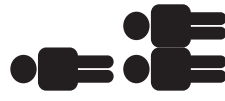
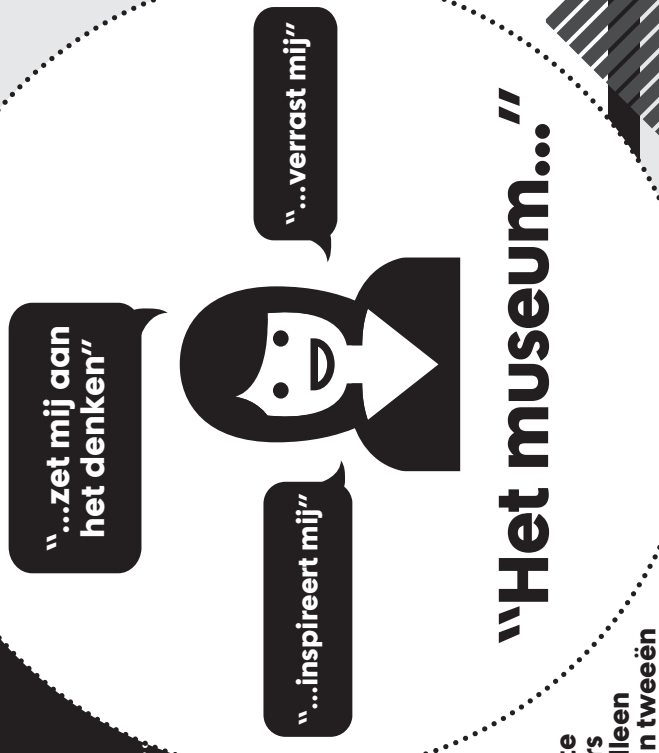

“De pers had in 2012 veel aandacht voor het museum”

► Totaal berichtgeving in alle media: ca. **2.400 berichten**
► **39 mededelingen** aan de pers

Verrassend **Gastvrij**
Actieve beleving **Deskundig**

Tentoonstellingen
15 in het museum
7 buiten de deur

De meeste bezoekers komen alleen óf met zijn tweeën

Museum + Bezoekers

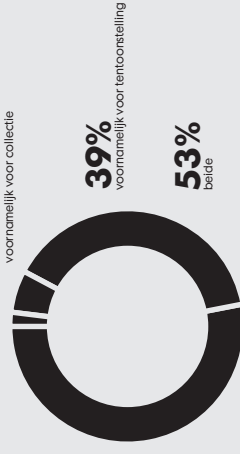
78% kiest opnieuw voor het museum

25% naar aanleiding van een artikel, recensie of item op radio

De meeste bezoekers komen alleen óf met zijn tweeën

Reden bezoek

2% overig
6% voornamelijk voor collectie

66% komt voor het eerst
34% komt meer dan eens

2.660 Omvang collectie

304 Bruikleen aan derden

178 Langdurig in bruikleen

307 werken op zaal

28 werken aangekocht

1950 nieuwe publicaties bibliotheek

Collectie